

OS TRABALLOS TERMINOLÓXICOS EN LINGUA GALEGA: UNHA APROXIMACIÓN Á SÚA SITUACIÓN E ÁS SÚAS NECESIDADES.

XUSTO A. RODRÍGUEZ RÍO

Servicio de Normalización Lingüística da Universidade de Santiago

0. Introducción

Unha lingua non pode ser entendida coma un sistema único, monolítico e homoxéneo, senón como a interrelación de diversos subsistemas de tipo xeográfico (dialectos), histórico (cronolectos), social (sociolectos) e funcional (rexistros).

Calquera falante posúe, polo feito de selo, unha variedade que lle é propia en cada un dos tres primeiros subsistemas: a derivada do seu lugar de nacemento, a derivada da época na que vive e a derivada do grupo social ó que pertence.

Pero ademais, pode manexar tamén variedades pertencentes ó cuarto subsistema, aquelas que cambian en función da situación na que se materializa a comunicación: non se fala da mesma maneira cos amigos ca cos pais, de fútbol ou de física nuclear, informando a un interlocutor ou esperando obter algo del... A diferenza destas variedades, chamadas tamén “linguas de especialidade”, coas xeográficas, as históricas ou as sociais reside na facilidade coa que o falante pode mudar de rexistro fronte á maior identidade –moitas veces involuntaria– que o une ó seu dialecto, cronolecto ou sociolecto.

As variacións na situación comunicativa poden deberse a numerosas razóns (o canal de transmisión, a intención dos interlocutores, o grao de formalidade, o nivel de abstracción...) pero a variación en función do tema é, sen dúbida, a máis habitual. Fálase, polo tanto, da linguaxe da medicina, da linguaxe da historia, da linguaxe administrativa...

Estas variedades presentan unha serie de particularidades gramaticais que as distinguen da lingua común (abundancia de compostos,

presencia frecuente de nominalización, pouca complexidade sintáctica...) pero o seu trazo máis característico vai ser a presenza dun léxico particular¹. A terminoloxía vai ser a disciplina encargada do seu estudo, converténdose nunha ferramenta indispensable para caracterizar a linguaxe especializada fronte á lingua común, pero tamén para individualizar entre si as distintas linguas de especialidade².

Os distintos subsistemas lingüísticos (xeográfico, histórico, social e funcional) non son totalmente autónomos; todos eles comparten unha serie de regras, unidades e restricións que se senten como patrimonio da inmensa maioría dos falantes dun idioma. Este conxunto, que conta con entidade propia dentro da lingua xeral, recibe o nome de “lingua común”.

A relación existente entre as linguas de especialidade segundo a temática e a lingua común pode representarse graficamente como a intersección de dous subconxuntos entre os que se producen transvasamentos continuos³, dentro dun marco máis amplo (a lingua xeral).

Agora ben, a importancia desa relación aumenta cada día na medida en que a ciencia e a técnica adquiren cada vez máis relevancia na civilización actual: hoxe a microinformática, as telecomunicacións ou a electrónica son elementos centrais da nosa vida diaria. En consecuencia, as linguas de especialidade que lles son propias esténdense de xeito proporcional, achegando cada vez máis elementos –léxicos sobre todo– á lingua común.

Ademais, o desenvolvemento das telecomunicacións globalizou o mundo no que vivimos, conseguindo que as innovacións técnicas, científicas ou culturais se estendan de xeito case simultáneo nos lugares máis distantes. Isto crea unha serie de necesidades que xiran arredor da maneira de adaptar esas novidades ás distintas culturas, e que desde

¹ O que individualiza a linguaxe cinematográfica, a económica ou a matemática é a presenza dunha serie de unidades (plano-secuencia, *travelling*, montaxe; consultoría, franquicia, suspensión de pagamentos; integral, derivada, límite...) que só poden ser decodificadas correctamente por quen posúa coñecementos desas materias.

² A explicación do distinto valor dunha unidade coma “plano” na linguaxe cinematográfica, na matemática e na arquitectónica; ou de “escáner” na medicina e na informática, é tamén obxecto desta disciplina.

³ En efecto, unha ollada superficial abonda para decatarnos de que unidades como “sida”, “diesel” ou “fax” chegaron á lingua común procedentes das linguaxes da medicina, da mecánica e das telecomunicacións, respectivamente. E á inversa, “exportar”, “augada” e “caracol” chegaron á informática, á pintura e á medicina respectivamente, partindo dos seus significados na lingua común.

o punto de vista lingüístico se concretan na busca de denominacións no idioma propio para os produtos que nos chegan desde outros ámbitos, mantendo a precisión e a coherencia necesarias para acadar a eficacia comunicativa.

Por todas estas razóns os estudos sobre terminoloxía e a elaboración de terminoloxías concretas están obtendo na actualidade unha relevancia que sería impensable hai algúns anos. E o que é máis importante, non foron os lingüistas, senón os especialistas, os que primeiramente se dedicaron a eles, situándoos entre as súas prioridades por canto a escollo dunha terminoloxía incorrecta podía ocasionar problemas á hora de comunicar con eficacia as súas investigacións, e tamén á hora de informarse dos traballos que se realizaban noutras partes do mundo.

A estas razóns, que xustifican a importancia que a terminoloxía está acadando en todo o mundo, hai que engadir o feito de que estes traballos xogan un papel clave dentro dos procesos de planificación lingüística encamiñados á normalización de linguas minorizadas.

Un proceso deste tipo pretende facer que un idioma que vive por razóns políticas nunha situación de dependencia con respecto a outro poida recuperar espazos de uso; de xeito que a súa comunidade falante poida empregalo en todo tipo de situacións, desde a fala coloquial ata a comunicación científica.

Esta substitución vai precisar, indubidablemente, de medidas de tipo político pero sen esquecer as achegas dunha serie de ferramentas lingüísticas, imprescindibles para actuar sobre ámbitos concretos.

Así, se a existencia dunha norma ortográfica e morfolóxica única é necesaria para apoiar a implantación do idioma minorizado no ensino e nos usos escritos, contar cos termos que permitan empregar unha linguaxe técnica e científica precisa para o especialista e correcta para o lingüista, vai ser un requisito sen o cal non se poderá afrontar con garantías o cambio lingüístico neses ámbitos⁴.

Tendo en conta todo o dito, o obxectivo deste traballo é estudar o tratamento que en galego se lles está dando ós estudos terminolóxicos, tanto desde un punto de vista organizativo (dentro dun proceso de planificación lingüística a implementación terminolóxica debe dirixirse primeiramente ós ámbitos onde a normalización sexa máis necesaria e rendible), coma desde unha vertente estritamente

⁴ *Vid.* ó respecto Maurais, J. (1993).

técnica (as solucións achegadas deben posuír a fiabilidade e a precisión que o especialista necesita, pero tamén a corrección irrenunciable desde o punto de vista lingüístico).

1. A terminoloxía. Aspectos xerais

Aínda que é certo que a práctica terminolóxica pode considerarse en certo modo consubstancial ó ser humano –ó longo de toda a historia foi necesario denominar as innovacións técnicas e científicas-, é evidente que a internacionalización dos saberes e dos intercambios de ideas vai aumentando progresivamente a súa importancia ata convertela no noso século nun pilar fundamental no desenvolvemento e a difusión da ciencia e a técnica.

A partir da década de 1930 empeza a albiscarse a necesidade de ir máis alá da simple denominación de novos conceptos, e de buscar sobre todo a harmonización destas denominacións. Foi a tese de doutoramento de E. Wüster⁵ a que no ano 1931 marcou o camiño a seguir a toda unha serie de especialistas que iniciaron estudos sobre distintos aspectos da terminoloxía: os seus principios teóricos, os seus mecanismos de traballo, as súas posibilidades de intervención, a súa influencia noutros ámbitos..., transformando así unha actividade puntual e intuitiva nunha disciplina que conta cunha metodoloxía de traballo sistematizada e útil desde diversos puntos de vista.

A busca dunhas bases teóricas sobre as que asentar a práctica terminolóxica estendeuse ó longo de toda a segunda metade deste século, provocando un debate, que aínda segue vivo na actualidade, arredor da independencia da terminoloxía como disciplina científica e, consecuentemente, do lugar no que situala dentro do conxunto das ciencias. Para Dubuc (1985) tódalas posturas existentes poderían agruparse arredor de dous eixes:

- A defensa da autonomía da terminoloxía como disciplina científica que conta cun ámbito de estudio e unhas bases teóricas propias, froito da reformulación orixinal dunha serie de principios extraídos doutras especialidades.

⁵ *Internationale Sprachnormung in der Technik, besonders in der Elektrotechnik*, presentada na Universidade de Viena.

- A consideración da terminoloxía como un método práctico orixinal que permite resolver toda unha serie de problemas comunicativos, empregando os fundamentos teóricos doutras ciencias.

É esta segunda tendencia, apoiada tamén por Sager (1990) ou Cabré (1992), a que parece cadrar mellor coa realidade dos feitos, pois non podemos esquecer que foron os traballos prácticos os que lle deron á terminoloxía os seus froitos máis interesantes, mentres que as reflexións teóricas foron sempre a remolque deles.

Tanto ten que a consideremos como unha disciplina científica ou como unha práctica: a finalidade da terminoloxía é elaborar vocabularios de linguas de especialidade. Agora ben, segundo o que con eles se pretenda acadar este obxectivo último pode matizarse por medio de enfoques particulares.

Atendendo a esas diferencias, Auger distinguiu en 1988 tres tendencias, que denominou “correntes”:

- Corrente lingüístico-terminolóxica
Busca, sobre todo, favorecer a comunicación técnica e científica entre os especialistas, polo que a normalización e a uniformización de termos –pero tamén de métodos de traballo– revélase unha necesidade fundamental. A redacción e a difusión dunha serie de principios teóricos –o seu maior mérito– asegura a coherencia no traballo creador e contribúe a facilitar a transmisión de coñecementos. Son os países do centro e o norte de Europa os que dan forma a esta corrente cos seus traballos.
- Corrente traductora
Pretende facilitar o acceso a un gran conxunto de documentación en distintos idiomas servíndose das máis modernas tecnoloxías (bancos de datos multilingües), pero sen tratar ningún tipo de problemas teóricos. As preocupacións terminolóxicas dos organismos internacionais de carácter polilingüe (CEE, ONU, OIT, Unesco, Banco Mundial...) son deste tipo.
- Corrente normalizadora
Considera a terminoloxía como unha ferramenta útil desde o punto de vista sociolingüístico, pois proporciona o léxico

necesario para que unha lingua minorizada socialmente poida gañar novos ámbitos de uso ou recuperar outros que perdera. É a tendencia seguida naquelas comunidades que están tratando de revitalizar os idiomas propios de xeito planificado.

A situación social da lingua galega (lingua propia de Galicia, entendida pola práctica totalidade dos seus habitantes, vehículo habitual de comunicación de máis das 2/3 partes da poboación...; e sen embargo minoritaria nos ámbitos cultos, técnicos e científicos⁶) impón a necesidade de que os esforzos terminolóxicos que nela se leven a cabo, respondan ós postulados da terceira das tendencias que acabamos de ver.

Esta vocación normalizadora está presente desde os primeiros intentos por instalar o galego nos terreos técnico e científico, moi anteriores á aparición da terminoloxía como práctica sistemática.

2. A actividade terminolóxica en lingua galega

2.1. Introducción

Unha vez situada a produción terminolóxica en lingua galega no seo da tendencia teórica que lle corresponde, imos afrontar o seu estudio máis pormenorizado. Achegarémonos a ela desde unha perspectiva diacrónica, pero destacando antes algún dos trazos xerais que caracterizaron toda a súa historia e que, en boa medida, seguen sendo perceptibles nos traballos contemporáneos.

⁶ Sirva a modo de exemplo significativo o dato aportado por Rguez. Neira e López Mtnz. (1988): só no 16% das clases que se impartían nas universidades galegas a lingua propia de Galicia era a vehicular, cando máis do 75% do profesorado afirmaba ser capaz de utilizala oralmente e o 45% tamén por escrito. Entre as razóns que os propios docentes aducían destacaba a “carencia dun vocabulario especializado” (11,5%).

2.1.1 Xeneralidades

A) Inicio moi tardío

Aínda tendo en conta que se trata dunha disciplina moi nova –xa vimos que a súa historia non pode remontarse máis alá dos anos 30 deste século–, a aparición de traballos terminolóxicos en lingua galega fíxose agardar: transcorre o ano 1984 cando se publica en Lugo o *Vocabulario Galego de Formación Profesional*, primeira obra que presenta como intención declarada a recolección e a reintroducción do léxico galego en determinadas áreas especializadas do sistema educativo.

Pódese mencionar ese ano limitando o concepto de “traballo terminolóxico” á recompilación –moitas veces nin sistemática nin detallada– do vocabulario dunha lingua de especialidade determinada. Pero, dada a vocación “normalizadora” coa que se intervén sobre o léxico especializado en galego, cabe a posibilidade de ampliar o marco da definición e incluír como apartados do traballo terminolóxico a planificación de áreas sobre as que incidir, a coordinación dos traballos de creación propiamente dita, e a difusión adecuada das solucións conseguidas.

Partindo dunha concepción así, a “terminoloxía galega” aínda non existe na actualidade, ou polo menos non chegou á maioría de idade.

Esto non quere dicir que antes de 1984 non existira preocupación por dotar o galego da capacidade para converterse en vehículo da comunicación técnica e científica. Ó contrario, máis adiante veremos como desde comezos deste século se poden detectar esforzos nesa dirección, caracterizados pola súa individualidade: non se intentaba abastar de termos propios un determinado segmento da realidade, senón que se daba solución con criterios depuradores a problemas concretos a medida que ían aparecendo.

B) Individualismo e falta de coordinación

Outra particularidade observable ó longo de toda a historia da terminoloxía galega é o peso das iniciativas individuais; tanto en épocas pasadas, cando non había institucións que puidesen desenvolver ou potenciar traballos neste campo, coma no presente, xa que as institucións actuais seguen mantendo unha actitude pasiva, que en moi poucos casos vai máis alá da simple publicación do material que se lles presenta.

Máis adiante veremos como este individualismo provoca interferencias, reduplicacións e incluso contradicións entre os distintos traballos existentes.

C) Escasa amplitude temática

Aínda sendo conscientes do camiño avanzado, non xa desde o primeiro tercio deste século senón desde hai simplemente 10 anos, debemos anotar que a limitación temática é outra das características que definen a historia da terminoloxía en lingua galega.

Historicamente, o mundo da cultura e as humanidades admitiu a entrada das chamadas “linguas rexionais” con moita máis facilidade cós dominios científicos e experimentais. Non hai máis que observar que, mentres atopamos produción científica en galego sobre historia, dereito, xeografía, arqueoloxía, etnografía... desde antes da guerra civil, debemos agardar ata moito máis tarde para incorporar a esa lista outras especialidades: a economía en 1968, a medicina en 1973, a física ou a ecoloxía ata finais dos 70...⁷

Os últimos 15 anos van supoñer para o galego a abertura de parcelas de coñecemento ás que nunca antes tivera acceso, pero as súas carencias seguen sendo importantes nos sectores máis relacionados coa ciencia e a técnica.

D) O peso do castelán

Ó longo do século XV o galego viuse obrigado a ceder o seu lugar como lingua de cultura ante a presión do castelán. A súa proximidade lingüística fixo que chegara a considerarse como unha variante deturpada da “lingua nacional”, o que o converteu, segundo as etiquetas de Muljačić (1988), nun “idioma cuberto”, sendo o castelán o “teito lingüístico” que o cubría. En consecuencia, todas as innovacións técnicas que chegaban á sociedade galega facían –coas súas correspondentes denominacións– a través do filtro da sociedade e da lingua consideradas superiores.

Desde o primeiro tercio deste século inténtase inverter esta situación e recuperar espazos para o galego. Parece lóxico, pois, que a presenza do castelán sexa unha constante na configuración da terminoloxía propia, ben para separarse del e destacar así a propia autonomía, ben como modelo que se imitaba –e probablemente aínda se imite– á hora de denominar conceptos.

⁷ Para unha enumeración máis detallada desta bibliografía, *vid.* ó final do traballo o **APÉNDICE I** (“Algunhas obras importantes para a extensión do galego en ámbitos científicos e técnicos”).

2.1.2. *Periodización*

Como máis arriba sinalamos, imos enfocar o estudio da terminoloxía en lingua galega desde unha perspectiva diacrónica, xa que será unha visión deste tipo a que nos permita valorar máis axustadamente os avances que se produciron ó longo dos últimos anos.

O período a estudar comeza nos primeiros anos deste século (nós imos empregar de xeito un pouco convencional a data de 1916, cando a revista *A Nosa Terra* reivindica con decisión a utilidade do galego como lingua de comunicación) e chega á actualidade. No seu interior vanse distinguir dúas etapas ben diferenciadas, separadas polo ano 1981.

Nese ano apróbase o Estatuto de Autonomía de Galicia, que vai cambiar radicalmente a situación legal do idioma propio ó outorgarlle a oficialidade –aínda que compartida co castelán– en todo o territorio da Comunidade Autónoma. Ademais, desde ese momento, os poderes públicos teñen a obriga de garantir o uso normal das dúas linguas oficiais e potenciar o uso do galego en todos os sectores da vida pública, cultural e informativa.

Como consecuencia deste, ó galego abríronselle unha serie de terreos que durante séculos lle foran vedados (administración, ensino e medios de comunicación, fundamentalmente), que precisaban unha cantidade inxente de terminoloxía. Na súa creación e difusión a Administración autonómica debía xogar un papel decisivo: veremos nas páxinas seguintes se cumpriu ou non con ese cometido.

2.2. *Análise*

2.2.1. *Ata 1981*

O galego viviu desde a segunda metade do século XIX un proceso de reivindicación, pero a recuperación da dignidade literaria perdida enchía as expectativas dos reivindicadores. Son exemplos anecdóticos –pero significativos– que un traballo como *El regionalismo* de Alfredo Brañas, precursor do que hoxe entendemos como “nacionalismo”, se publicara en castelán; ou que Manuel Murguía pronunciara neste mesmo idioma frases como

“... gentes que hablan la lengua que no les es propia, es un pueblo que no se pertenece.”

ou

“... pueblo que olvida su lengua es un pueblo muerto.”
na sesión inaugural da Real Academia Galega (30– VII–1906)⁸

Esta situación vai cambiar radicalmente no ano 1916, a raíz da fundación na Coruña, o 18 de maio dese ano, da primeira “Hirmandade de Amigos da Fala”, iniciativa que sería imitada en distintos puntos de Galicia; e da aparición a partir de novembro dese mesmo ano de *A Nosa Terra*, publicación decenal que exercía como portavoz do movemento.

A súa novidade reside en que por vez primeira se vai defender a capacidade do idioma galego como vehículo apto para a expresión de calquera tipo de coñecementos⁹. Así, nas súas páxinas observaremos como o idioma secularmente marxinado se emprega por vez primeira para noticias de todo tipo: políticas, culturais, económicas...

A revista *Nós* (1920–1936) vai ser outra iniciativa fundamental neste proceso de dignificación, afastándose do ruralismo e o tradicionalismo que ata ese momento foran a norma na cultura galega e optando claramente por unha visión internacionalista e cosmopolita.

A fundación en 1923 do “Seminario de Estudos Galegos” (SEG) vai ter unha importancia fundamental xa que, ata a súa liquidación en 1936, conseguiu introducir o idioma propio no ámbito universitario. O seu obxectivo era a formación de investigadores e o estudo científico da realidade de Galicia¹⁰, por eso os primeiros traballos escritos en galego que merecen a etiqueta de “ciencia” proceden desta época.

Céntranse sobre todo en temas arqueolóxicos, etnográficos, xeográficos, zoolóxicos, xurídicos, xeolóxicos, filolóxicos e históricos, nos cales os autores tiveron que realizar un intenso labor denominativo para dar equivalencias galegas das denominacións foráneas. A pesar de que as carencias formativas dos improvisados terminólogos se

⁸ Vid. Alonso Montero (1990).

⁹ Xa no seu artigo editorial “A bandeira ergueita” (14-XI-1916) queda clara esa actitude, con frases como “... dimpois que nós lle fagamos o ambiente, a literatura gallega, a socioloxía gallega, a ciencia gallega, como as hoxe grroriosísimas de Portugal, feitas n’ unha lingua hirmá da nosa, adiquirirán un valimento universal que abonde pra redimirmos.”

¹⁰ Queda moi clara esta intención no artigo 1 do *Reglamento del Seminario de Estudios Gallegos*, no que se destacaba como obxectivo primordial “... el estudio de todas las manifestaciones de la cultura gallega, tendiendo a la formación de investigadores y a la divulgación del resultado de los mismos.”

manifestaban negativamente nalgunha das solucións achegadas¹¹, moitas delas seguen vixentes hoxe en día nos seus respectivos dominios.

A chegada da guerra civil e a victoria franquista cortan de raíz esta tendencia, de tal xeito que ata o ano 1951 a produción en galego vaise limitar a pezas literarias de corte folclorizante e afectas ó réxime¹². Só na diáspora se manterá o esforzo produtor, e é aí onde ven a luz obras tan transcendentais nas súas especialidades como *Sempre en Galiza* (ensaio político) e *As cruces de pedra na Galiza* (arte).

No ano 1951 iníciase de novo o camiño da recuperación ó saír do prelo a primeira obra publicada pola editorial Galaxia. Ó seu abeiro o galego volveu a reintroducirse en campos polos que non transitara desde 1936¹³.

A partir de finais dos 60 e durante a década dos 70, primeiro Galaxia, e despois outras editoriais van publicar traballos técnicos sobre economía, medicina, dereito..., ampliando un pouco máis o número de especialidades nas que o galego contaba cunha mínima tradición escrita.

Outro fenómeno a destacar deste período é a aparición a finais dos anos 70 das primeiras revistas en galego, ben de información xeral, ben especializadas. Nomes como *Teima* (1976–77), *Man común* (1980–81) ou *Coordenadas* (1980–85) supuxeron a difusión da actualidade, e con ela dos neoloxismos que se incorporan continuamente a un idioma, en lingua galega.

Como se pode ver, o proceso de expansión do idioma por novos dominios non seguiu un discorrer lineal, senón que viviu épocas de gran dinamismo alternando con outras de estancamento ou regresión. Con todo, esta liña quebrada afirma a súa unidade gracias á existencia dunha serie de características que perviviron ó longo de toda ela. Imos ver as máis importantes.

¹¹ Carballo Calero (1993) afirma que "...eran aficionados e non técnicos con preparación universitaria os benintencionados e ás veces meritorios lexicógrafos ou gramáticos que fornecían o material informativo aos interesados pola lingua galega".

¹² Vid. Alonso Montero (1991)

¹³ Nos catro números da colección *Grial* –en realidade o cuarto non chegou a publicarse, prohibido pola censura en 1952– escribíase en galego sobre arte, dereito, filosofía ou filoloxía; e a partir de 1963 a revista trimestral *Grial* fai que a cultura en todas as súas manifestacións volva a falar na lingua do país.

A) Non existen obras terminolóxicas propiamente ditas

Durante todo este período non existen obras terminolóxicas “stricto sensu”, senón que se traballa desde a emerxencia, intentando solucionar os problemas puntuais no momento en que se presentaban. Isto ocasionaba importantes problemas á hora de asentir os novos termos: a súa dispersión no interior dos traballos científicos dificultaba a súa busca e utilización.

Como non podía ser doutro xeito, o resultado final era a aparición de denominacións diferentes para un só concepto. Habitualmente as diferencias eran unicamente gráficas, variantes dunha forma única; pero non era inusual a aparición de significantes totalmente distintos. As vacilacións entre “achádego” e “hachádego” ou entre “necrópoli” e “necrópolis”; ou a convivencia da forma patrimonial “anta” coa internacional “dolmen” dentro do mesmo volume dos *Arquivos do Seminario de Estudos Galegos* serven como exemplo desta situación.

B) Esforzos unicamente individuais

O peso das iniciativas particulares é outro trazo unificador de toda esta época. Non só non existía ningún apoio institucional, coma na actualidade, senón que o marco legal existente lexitimaba o monopolio do castelán e a proscripción das outras linguas do Estado.

Ademais, só un pequeno grupo de intelectuais estaba comprometido coa recuperación do galego o que, unido á súa adscripción a áreas de coñecemento vinculadas ás humanidades, limitaba a diversidade dos traballos, e impedía encarar proxectos ambiciosos.

A medida que as novas xeracións universitarias se ían incorporando a este proxecto, sobre todo ó longo dos anos 60, o nivel organizativo foi en aumento. Boa proba desto é a forza coa que o galego se introduciu nos últimos anos desta década nos estudos económicos: *Revista Galega de Economía* –en castelán a pesar do título–, as coleccións *Agra aberta* e *Enquisa*, etc.

C) Limitación temática moi acusada

Se a escasa presenza do galego como vehículo expresivo da linguaxe técnica e científica segue sendo un problema na actualidade, parece evidente que a situación durante todo este período era moito máis grave.

Como a utilización do galego dependía exclusivamente do voluntarismo individual, o seu cultivo limitábase ás áreas de coñecemento destes voluntarios. Así, mentres a maior parte das humanidades (a xeografía, a historia, a arqueoloxía, as belas artes, a filoloxía, o

dereito ou a política) van contar con traballos en galego a finais dos anos 20 e comezos dos 30¹⁴, só chegará á filosofía a partir dos anos 50, e haberá que agardar ata os anos 60 e 70 para conseguir introduci-lo en áreas como a economía, a medicina, a ecoloxía, a linguaxe dos medios de comunicación, o rexistro administrativo...

D) Afán diferencialista

As novas denominacións creadas ó longo deste período presentan características moi diversas, pero todas elas están guiadas por un criterio común que as relaciona: o seu afán diferencialista con respecto ó castelán.

Por estes anos, a intelectualidade galeguista víase na obriga de loitar por obter para o galego o rango de lingua, enfrontando a opinión que o consideraba un dialecto do castelán. Eran tamén conscientes de que a presión asimiladora, manifestada na crecente entrada de castelanismos, condenaba formas da lingua propia á desaparición e poñía en perigo a súa propia existencia como idioma.

Para enfrontarse a estes ataques os galeguistas insistiron en demostrar a súa validez total, cultivándoo en terreos nos que nunca se empregara; pero tamén destacando a súa independencia morfolóxica, sintáctica e léxica. A depuración do léxico espurio presente no rexistro científico convertíase, xa que logo, nunha tarefa fundamental.

Esta loable vocación purista víase complicada pola escaseza de coñecementos existentes arredor da estrutura da lingua galega, o que provocaba excesos nesa depuración. En efecto, os autores etiquetaban como castelanismos moitas palabras que, por seren cultismos ou préstamos doutras linguas, coincidían nos dous idiomas, caendo por exceso na dependencia que se trataba de evitar.

Os científicos, obrigados a actuar como terminólogos, acentuaban artificialmente a separación entre galego e castelán recorrendo a diversos sistemas:

- Integrando no rexistro científico variantes deformadas ou vulgares que só se documentan na fala coloquial¹⁵.

¹⁴ Por estas datas Isidro Parga Pondal e Luís Iglesias intentaban facer, respectivamente, xeoloxía e zooloxía en galego (vid. *Arquivos do Seminario de Estudos Galegos*, I), pero os seus esforzos non tiveron continuidade ata épocas moi recentes.

¹⁵ Así por exemplo, no artigo “A insinanza do dereito román na Universidá de Sant-Yago hastra o plan de estudos de 1772” (en *Arquivos do Seminario de Estudos Galegos*) propóñense termos xurídicos como “cátreda” (por “cátedra”), “esquirto” (por “escrito”), “edito” (por “edicto”) ou “vísporas” (por “vésperas”). Tamén traballos moito máis modernos fan uso deste sistema: formas como “manufaturas” (por “manufacturas”)

- Creando artificialmente unha unidade que non existe na lingua para substituír unha palabra galega que ten como “deficiencia” a súa coincidencia co castelán¹⁶.
- Tomando emprastadas formas portuguesas¹⁷.

Á beira desta postura hiperpurista con aquelas unidades léxicas galegas coincidentes co castelán, atópanse exemplos de castelanismos que unicamente sufriron unha galeguización superficial. Formas coma “vasixa” (pseudogaleguización do castelán “vasija” que despraza á “vasilla” autóctona), “xacimentos” (que suplanta o galego “xacementos” por influxo do castelán “yacimientos”) ou “prantexamento” (galeguización do castelán “planteamiento”) disfrazan a súa aparencia, pero son tan rexeitables coma as formas castelás¹⁸.

Problemas coma estes non nos deben impedir valorar na súa xusta medida a importancia do traballo terminolóxico acometido durante este período, xa que moito do léxico técnico que hoxe empregamos con toda normalidade na literatura científica en galego, e que nos permitiu desterrar castelanismos importados innecesariamente, ten aquí a súa orixe¹⁹.

ou “suvencións” (por “subvencións”) aparecen en *Introdución á economía galega de hoxe*. (1969).

¹⁶ Entra dentro deste apartado o fenómeno da “hipergaleguización” (aplicación de leis de fonética histórica a palabras ás que non lles corresponde, ben por seren cultismos, ben por entraren no idioma cando esas leis perderan a súa vixencia).

Formas como “leitivos” (por “lectivos”) e “seitores” (por “sectores”), aparecidas por imitación da vocalización do latín *-ct-* en *-it-* nas palabras patrimoniais (*lactem*>leite); “feixismo” (por “fascismo”), que calca a evolución do grupo latino *-sc+e,i-* que pasa ó galego como *-ix-* (pisce>peixe); ou “estazón” (por “estación”), copia da evolución patrimonial do sufixo latino *-tionem* (*benedictionem*>beizón) revelan o uso dese procedemento.

¹⁷ Vese ben no emprego de “marfim” (por “marfil” ou “almafí”), de “estudantes” (por “estudiantes”) ou de “úteis” (lusismo morfolóxico por “útiles”), entre outros moitos.

¹⁸ Poderíamos ampliar o número de exemplos con formas como “pucheirazo” (termo da política calcado de “pucherazo”, “desenrolo” (de “desarrollo”), “financieiro” (de “financiero”), etc

¹⁹ Pensamos en termos como “acubillo”, “croa”, “mangaxe” ou “pederneira” na literatura arqueolóxica; “xurisprudencia”, “colexiaturas” ou “falanxismo” no ámbito político-xurídico; “man de obra”, “marxes de beneficio” ou “bens” no terreo económico, etc.

Nembargantes, o criterio restrictivo que presidía a relación cos castelanismos non se aplicaba ós empréstitos procedentes doutras linguas, senón que se permitía a súa incorporación ó galego científico sen maiores problemas. Así ocorre en casos como “hallstattiano”, “zigzag”, “xarretiera”, “dolménico”... (arqueoloxía); “dasein”... (filosofía); “slogan”, “input”, “output”, “trust”, “cartel”, “holding”, “standarización”, “stock”, “bargaining power”... (economía), etc.

Esto amosa con claridade como o proceso depurador a que o galego era sometido non tiña como finalidade manter a enxebreza do léxico propio (todo idioma posúe recursos para denominar novos referentes sen recorrer á integración de significantes estraños) senón configurar e asentarse no galego unha serie de variedades técnicas e científicas fronte ó idioma que ocupaba ese mesmo espazo: o castelán.

2.2.2 *A partir de 1981*

A aparición das primeiras publicacións terminolóxicas vains permitir centrar nelas o noso estudo nesta segunda etapa, deixando á parte as creacións puntuais aparecidas nas publicacións científicas xa que estas non son o resultado de ningún tipo de planificación, senón da necesidade inmediata de atopar unha denominación no idioma propio para un novo concepto.

Ó repasar cronoloxicamente a produción aparecida desde 1981 ata o día de hoxe, o primeiro que sorprende é que ata o ano 1988 a Xunta de Galicia a través da súa Dirección Xeral de Política Lingüística (DXPL), teórica potenciadora e difusora do galego, non tomou ningunha iniciativa tendente á creación e extensión do léxico especializado²⁰.

Os primeiros esforzos neste sentido partiron da iniciativa privada: así, foi a editorial Celta de Lugo a que en 1984 publicou un *Vocabulario galego de Formación Profesional* no que recompilaba unha serie de palabras das especialidades máis habituais desta modalidade do Ensino Medio.

Os seguintes catro anos son de completo silencio productivo; por eso resulta máis sorprendente a cantidade de traballos que aparecen no ano 1988. A DXPL parece decatarse da relevancia que a terminoloxía ten á hora de normalizar o uso dun idioma e publica sete obras.

²⁰ Ó final deste traballo (APÉNDICE II) ofrécese unha relación exhaustiva das obras terminolóxicas existentes en lingua galega.

De agora en diante a participación da Administración autonómica en calquera empresa deste tipo vai ser habitual, ben como simple financiadora de iniciativas alleas, ben como editora de materiais en calquera das súas coleccións. Desde aquí, a produción manterá unha mínima continuidade e non volverá a sufrir un parón como o padecido entre 1984 e 1988.

Nembargantes, o ritmo de produción vai sufrir fortes oscilacións, alternando anos coma 1990 e 1992, nos que só se deu ó prelo un traballo por ano, con outros coma 1991, no que se publican catro vocabularios.

O ano 1993 vai ter unha grande importancia na recente historia da terminoloxía galega por varias razóns:

- Aparecen os primeiros dicionarios especializados en galego, o que supón romper cun sistema –o formato vocabulario– que establece unha relación de subordinación coa lingua de referencia, habitualmente o castelán, ó aceptar como base que a súa conceptualización da realidade vai servir para describir a nosa.
- Outras institucións ademais da Administración autonómica comezan a preocuparse pola dotación terminolóxica da lingua galega. A partir deste ano a Universidade de Santiago de Compostela (USC) inicia unha serie de traballos que levaron á publicación de tres obras ademais doutras sete de inminente aparición²¹.
- A iniciativa privada, paralizada desde 1989 (*Diccionario temático e ilustrado de apicultura*) volve a dar sinais de vida, reiniciando un camiño que traballos posteriores continuaron (*Diccionario de termos de Arqueoloxía e Prehistoria*, *Vocabulario das artes plásticas*, *Diccionario de termos artísticos*) pero que é preciso potenciar, por canto implica a outros sectores ademais dos institucionais na creación dunha terminoloxía apropiada para o desenvolvemento da ciencia e a técnica.

²¹ Desde que empezou a traballar por esta vía, a USC converteuse no principal produtor de bibliografía terminolóxica en galego, non tanto porque o seu volume sexa moi elevado –que non o é–, senón porque a Administración reduciu o seu papel ó de simple co-financiador dos traballos que outras persoas ou entidades deciden emprender.

Nestes tres últimos anos pode observarse unha maior contividade, diversificación e especialización da produción terminolóxica, motivada sobre todo pola participación das universidades e de entidades particulares.

Despois de presentar e comentar brevemente o conxunto de obras terminolóxicas en galego, vaise entrar na súa análise, primeiramente desde un punto de vista externo, organizativo, e deixando para máis adiante o estudio da propiedade e a adecuación das solucións ofrecidas nas distintas obras.

2.2.2.1 Desde o punto de vista externo

A) O papel da iniciativa oficial

O primeiro que destaca, ademais da propia existencia das obras, é o feito –xa apuntado– de que o peso central da produción vai recaer sobre distintas institucións oficiais (a Administración autonómica e as universidades de Santiago de Compostela e Vigo). A razón que o xustifica parece clara: ó tratarse de iniciativas incluídas nun proceso de normalización da lingua propia van intervir sobre campos nos que non posúe implantación e nos que, en consecuencia, non existe unha demanda social que permita a rendibilidade económica que unha empresa privada busca.

Por eso, só unha obra con pretensións terminolóxicas viu a luz no período 1981–1988, mentres que nos seguintes oito anos (1988–1996) apareceron arredor de trinta, produción que nunca se acadaría desde a iniciativa privada.

Aínda que hai que valorar positivamente a implicación da Administración, non debemos esquecer que cando aparece a primeira obra terminolóxica procedente da iniciativa oficial pasaran xa sete anos desde a proclamación da cooficialidade de galego e castelán (*Estatuto de Autonomía*); seis desde a asunción dunha normativa ortográfica e morfolóxica (*Normas ortográficas e morfolóxicas do idioma galego*.) e cinco desde a aprobación parlamentaria da Lei de normalización lingüística, que definía os compromisos da Administración autonómica para contribuír á difusión do uso do galego. A lentitude coa que se recoñeceu a importancia destes traballos para a normalización lingüística, cando se trataba dunha filosofía que se viña aplicando no

noso contorno²², atrasou a extensión da lingua propia en distintos sectores da realidade.

B) Diversificación temática

O aumento da produción supón unha maior diversificación temática. Así, séguese traballando no mundo científico, sobre todo a partir da intervención das universidades (*Léxicos: matemáticas, física, química; Vocabulario das Ciencias Naturais; Diccionario galego de xeografía; Vocabulario de Historia; Vocabulario das Matemáticas...*), pero ademais éntrase en diversas áreas da vida económica, comercial e recreativa do país sobre as que nunca se intentara influír (*Vocabulario da música e espectáculos; Vocabulario dos deportes; Vocabulario comercial; Vocabulario de restaurantes; Diccionario galego de banca...*)

A aparición dos medios de comunicación de masas de titularidade pública (Radio Galega e Televisión de Galicia) abriu para a lingua propia infinidade de fronteiras nas que traballar, axudando tamén nesa diversificación.

C) Ausencia de planificación

A política lingüística deste país faise na actualidade desde a ausencia dun Plan de Normalización Lingüística, que debía ser o guión director dos traballos particulares que se emprenderan a prol da recuperación do galego. Non existe, xa que logo, unha visión totalizadora do problema, senón que se traballa a base de iniciativas inconexas e puntuais que en ocasións se superpoñen ó tempo que deixan espazos sen cubrir. A produción terminolóxica vai padecer esta ausencia, movéndose nese baldeiro e sen contar cun proxecto de planificación, elaboración e difusión de termos.

O estudio do material publicado permite observar a inexistencia dunha organización coherente que estructure e dea unidade ós esforzos individuais, máis alá do aumento da produción e da variedade temática que antes mencionamos.

A propia elección de temas e a súa secuenciación no tempo parecen froito do azar e non resultado dunha avaliación seria das necesidades normalizadoras da sociedade. Así:

²² As outras linguas minorizadas do Estado crearon por estes anos organismos encargados de asegurar a súa capacitación para a comunicación técnica e científica por medio da dotación terminolóxica (o Termcat -1985- para o dominio lingüístico catalán e Euskalterm -1987- para o do euskera). Para unha explicación máis detallada da orixe e funcionamento destes centros, víd. Cabré (1992), páxs. 50-55.

- Edítanse traballos tan puntuais como o *Vocabulario de cócteles* (1991), pero ten que ser a Universidade de Vigo a que se enfrente coa elaboración dun *Vocabulario de informática* (1994), a todas luces máis rendible e necesario.
- Déixase de lado o mundo industrial e productivo, porta de entrada dunha gran cantidade de termos estranxeiros, a pesar de que a rapidez coa que se difunden xustificaría unha intervención inmediata, intentando que a extensión do termo se fixera xa na lingua propia. Na práctica, só o *Vocabulario do medio agrícola* (1988) e os máis recentes *Vocabulario da electricidade e a electrónica* (1993) e *Vocabulario de informática* (1994), ademais do moi específico *Diccionario temático e ilustrado de apicultura* (1989) atenden a este sector.
- Desperdicianse innecesariamente esforzos, xa que a ausencia de coordinación provoca interferencias entre as iniciativas das distintas entidades que traballan sobre a terminoloxía (a Administración autonómica, a Universidade de Santiago de Compostela, a Universidade de Vigo e a iniciativa privada). Desde unha perspectiva lingüística, isto vai provocar denominacións diverxentes para un único concepto; pero no plano organizativo trae consigo a aparición de traballos practicamente reduplicados²³, o que é especialmente grave se temos en conta que outros moitos aspectos do mundo técnico e científico están deixados de lado.

Con todo, algún traballo particular si parece ter detrás algún xeito de planificación. Referímonos, en concreto, a *Léxicos: matemáticas, física, química* e ó *Vocabulario de Ciencias Naturais*, probablemente consecuencia da orde da Xunta de Galicia do 1 de marzo de

²³ Abonda un exemplo: a finais do ano pasado apareceu o *Diccionario de termos de Arqueoloxía e Prehistoria*, publicado pola editorial Ir Indo, mentres que no Servizo de Normalización Lingüística da USC se traballaba nun *Léxico de arqueoloxía castelán-galego*. Ámbalas dúas obras foron subvencionadas pola Dirección Xeral de Política Lingüística e, o que é máis grave, a súa elaboración realizouse de xeito totalmente independente e sen ningún contacto entre os seus autores ó descoñeceren cada un deles a outra iniciativa.

1988, que establecía que a docencia de certas materias se desenvolvera –no nivel non universitario– en lingua galega²⁴.

Ó ser a terminoloxía unha disciplina eminentemente práctica, as creacións neste terreo só cobran sentido na medida en que son empregadas efectivamente polas persoas ás que van destinadas. Por eso, a difusión das novas unidades a través dos medios máis útiles e funcionais para os potenciais usuarios é outro aspecto fundamental do traballo terminolóxico.

A política de difusión que se segue entre nós límitase á distribución de material, segundo non se sabe que criterios, a centros de ensino, bibliotecas e servicios de tradución e normalización, así como á súa colocación nalgunhas librerías do país; pero non se realizan campañas de promoción destas obras, polo que non chegan coa facilidade que deberan ós verdadeiros interesados: os especialistas en cada unha das materias.

As experiencias de difusión selectiva do vocabulario en forma de folletos, carteis, dípticos, calendarios, etc. en sectores concretos, foron mínimas ata o día de hoxe: pódense mencionar algúns intentos no sector alimentario (nomes de peixes e de carnes), deportivo (regulamentos dalgúns deportes), médico (edición de láminas de anatomía en galego) e moi pouco máis.

Nestes últimos anos as universidades parecen apostar por unha política de distribución diferente, ofrecendo gratuitamente exemplares das súas producións ás persoas interesadas nelas.

Se viamos estes problemas nos terreos da elaboración e a difusión de terminoloxía, tampouco vai estar libre deles o terceiro momento do proceso: o asentamento na sociedade das formas creadas.

Só o tempo pode asegurar a aceptación dunha determinada novidade léxica ou terminolóxica, pero eso non quere dicir que non se poidan adoptar decisións que favorezan este proceso. Ademais de ser especialmente coidadosos no proceso de elaboración de termos²⁵, é fundamental contar co apoio de institucións que estean revestidas da

²⁴ De feito, no prólogo da primeira destas obras declárase explicitamente que “... preténdese pór ó abasto dos profesores de ensino medio e básico o que tería que ser (e en grande medida xa é) o vocabulario destas materias ...”.

²⁵ Hai que atender tanto ás implicacións lingüísticas –é necesario contar cunhas pautas teóricas que guíen a creación terminolóxica e a escolla entre as diversas posibilidades de implementación léxica– como ás sociais –unha unidade léxica vai ser empregada por unha sociedade concreta polo que non podemos virarlle as costas á hora de establecer novas denominacións–. Sobre este último aspecto, *vid.* Rei Doval (1993).

autoridade suficiente como para avalaar a súa idoneidade, tanto lingüística coma técnica, á hora de incorporalos ó idioma.

Desde o primeiro dos puntos de vista só a Real Academia Galega (RAG) e o Instituto da Lingua Galega (ILG) poderían proporcionar tal aval; por eso o seu apoio é imprescindible para asentarse as solucións terminolóxicas propostas e evitar na medida do posible que obras sucesivas vaian dando denominacións distintas ós mesmos conceptos. Esta colaboración entre organismos políticos e organismos lingüísticos só se deu en dous casos:

- No *Léxico da administración castelán-galego* (1991) tivo carácter explícito xa que a RAG e o ILG avalaban a idoneidade terminolóxica das solucións presentadas.
- En *Léxicos: matemáticas, física, química* (1988) obsérvase un nivel intermedio de compromiso: foi un traballo realizado por investigadores do Instituto da Lingua Galega, coordinados polo seu secretario e que se presenta como “...a nosa proposta de vocabulario das matemáticas, da física e da química.”; aínda que sen avalaar explicitamente a corrección dos termos.

As restantes obras publicadas só poden apoiarse na autoridade do seu autor, o que as converte en propostas de moi escaso –por non dicir ningún– peso normativo. A raíz deste, vaíse producir un continuo baile denominativo que provoca a confusión e o rexeitamento dos hipotéticos usuarios²⁶.

D) A dispersión da produción

A falta dunha visión global do fenómeno terminolóxico maniféstase tamén na ausencia dunhas coleccións baixo as que cada entidade recolla as súas obras.

²⁶ Imos ofrecer algúns exemplos para ilustrar esta situación:

O *Vocabulario das Ciencias Naturais* propón estender o significado do substantivo galego “seixo” para evitar o empréstimo “cuarzo”; pero esta proposta non foi seguida polos traballos posteriores, que manteñen a diferenciación.

O *Diccionario de termos de Arqueoloxía e Prehistoria* distingue entre “acrotera” (remate colocado sobre cada ángulo do frontón nos edificios clásicos) e “acroterio” (pequeno muro que se fai sobre a cornixa dun edificio para ocultar o tellado e as bóvedas) mantendo a división que existe en castelán. Pola contra, o *Léxico de arqueoloxía castelán-galego*, seguindo a etimoloxía da palabra e as solucións das linguas do contorno (portugués, francés, inglés, italiano), estende a denominación “acroterio” para ambos conceptos.

Coa unificación de toda a produción baixo un mesmo selo facilítaselle ó usuario a súa localización e exprésase, tamén visualmente, a idea dun proxecto planificado e continuado; todo o contrario á impresión de illamento e ocasionalidade que se desprende da dispersión en varias coleccións ou formatos.

As publicacións da Administración autonómica son as máis espalladas: pódense atopar vocabularios e dicionarios técnicos baixo 4 presentacións distintas, sen que esta diversidade vaia acompañada de ningún cambio relevante na súa concepción ou no seu contido:

- As publicacións do ano 88 apareceron baixo o lema “Mellor en galego” como materiais dunha campaña destinada a fomentar o uso da lingua propia.
- Ese mesmo ano *Léxicos: matemáticas, física, química* apareceu baixo unha nova presentación que non se repetiría en ningún outro traballo.
- No ano 89 estreouse un novo formato co *Glosario de termos bancarios*: tratábase dunha publicación moi modesta, pouco máis ca un folleto, o que podía abaratar o seu custo e facilitar a súa difusión entre os potenciais usuarios. Esta liña tampouco tivo continuidade xa que a partir dese momento vaise optar de novo por obras de máis volume e presentación máis cuidada.
- Todas as obras publicadas pola DXPL desde o ano 90 apareceron na colección “Didáctica, Metodoloxía e Materiais”. Esta iniciativa unificadora, que podería parecer positiva perde o seu valor cando comprobamos que baixo ela foron publicados, desde os “deseños curriculares base” para as distintas materias que se imparten no seo da educación secundaria obrigatoria, ata obras dedicadas a autores homenaxeados no Día das Letras Galegas (*Eduardo Blanco Amor. Con Auria ó fondo; Álvaro Cunqueiro. O gran fabulador*), pasando por traballos de morfoloxía (*Os verbos galegos*).

Só a USC parece facer un exercicio de coherencia neste sentido agrupando a súa produción baixo dúas coleccións. Baixo “Vocabularios temáticos” publícanse traballos exhaustivos sobre un determinado ámbito, con pretensións científicas e unha extensión que

ronda os 4000 termos; baixo “Anexos de *O Cartafol*” aparecen traballos máis modestos, de intención divulgadora, que en ocasións aproveitan material xa editado e que se distribúen de forma gratuíta entre a comunidade universitaria.

2.2.2.2 Desde o punto de vista interno

O estudio interno dos vocabularios publicados a partir de 1984 presenta dúas vertentes que poden ser estudias por separado. A primeira delas afecta á forma de estruturar e presentar os contidos (tematicamente, alfabeticamente, combinando ambos criterios,...), mentres que a segunda é xa puramente lingüística (¿cal é o nome máis apropiado para un determinado referente? ¿Por que procedemento de creación léxica se opta nun caso determinado e atendendo a que motivos?).

A presentación das obras terminolóxicas en lingua galega segue habitualmente o modelo de vocabulario bilingüe: nunha columna unha lista alfabética de formas na lingua de partida (case sempre castelán) á que corresponde outra columna de formas en galego, ou viceversa.

Este procedemento aparece tanto nas obras máis antigas (*Vocabulario galego de Formación Profesional, Vocabulario comercial...*) como nas máis recentes (*Léxico da Administración castelán-galego, Vocabulario de Historia*) e representa, como xa dixemos, unha subordinación con respecto á lingua desde a que se traduce. Con todo, trátase dun método válido e útil polo seu didactismo para obras que se centren no aspecto divulgativo –pensemos por exemplo nos “Anexos de *O Cartafol*”– e que coloquen en segundo plano a vertente científica. Pode ser, así mesmo, unha alternativa interesante naqueles traballos que comprenden parcelas moi grandes da realidade, que dificilmente se poderían manexar por xunto con outro tipo de presentación (*Vocabulario das Ciencias Naturais, Vocabulario do medio físico, Vocabulario do medio agrícola...*).

Algúns vocabularios inclúen pequenas melloras, como a introducción de versións en máis idiomas, saíndo así do gastado esquema de “vocabulario galego-castelán e castelán-galego”. Son en concreto o *Vocabulario da electricidade e a electrónica* e o *Vocabulario de informática* (versións en galego, castelán e inglés), e ó *Vocabulario de matemáticas* (versión en galego, castelán, inglés e portugués).

Aínda que a inclusión de máis linguas nas equivalencias é sempre positiva, nin este modelo (nin por suposto o bilingüe) parecen

aconsellables para obras que se centren en dominios de coñecemento moi puntuais, ou no mundo da técnica e a ciencia. Nestes casos, as relacións e os contactos internacionais adquiren a maior importancia, polo que é necesario reducir todo o posible as barreiras de calquera tipo entre os idiomas: o seguimento das normas ISO²⁷ é o mellor camiño para logralo. Estas recomendacións –interesantes porque supoñen integrar a terminoloxía en lingua galega nos circuitos internacionais de información científica– están sendo ignoradas por todos os centros produtores e polos autores particulares, que seguen conformándose con ofrecer as supostas equivalencias entre os idiomas.

Só podemos destacar unha excepción: o Vocabulario de informática publicado pola UV. Esta obra, aínda que non segue na súa totalidade as recomendacións ISO (carece dun índice conceptual do campo sobre o que se intervén e tampouco ofrece a definición dos termos), si se aproxima moito a elas o que a converte, desde o punto de vista formal e de deseño, na mellor obra terminolóxica publicada ata a data en lingua galega.

Non se pretende, a pesar do dito, que toda a produción terminolóxica galega siga ó pé da letra as normas internacionais sen ter primeiro en conta os seus obxectivos e as expectativas dos seus futuros destinatarios; pero si sería interesante que aquelas obras que posúen unha maior vocación científica (*Vocabulario de matemáticas, Vocabulario de Historia, Vocabulario da electricidade e a electrónica,...*) empezaran a ver nelas uns modelos de corrección a imitar.

Aínda recoñecendo as carencias da produción actual, é necesario recoñecer que ó longo destes doce anos a presentación e a organización dos contidos mellorou sensiblemente, tanto polo aceptable nivel que as últimas obras publicadas presentan, como pola ausencia de criterios organizativos que se observa nas producións anteriores ó ano 90.

- Así, o *Vocabulario da Formación Profesional*, a obra máis antiga do noso listado, só pode ser cualificada como

²⁷ Baixo esta sigla agáchase a Organización Internacional de Estandarización, creada en 1947 para “desenvolver normas internacionais que melloren a comunicación e a cooperación internacionais e reduzan as barreiras dos intercambios comerciais a nivel internacional”. Da súa vertente terminolóxica ocúpase o Comité Técnico 37, que publicou, entre outras, normas como *Vocabulaire de la terminologie., Principes et méthodes de la terminologie., Presentation des vocabulaires systématiques unilingues* ou *Presentation des vocabulaires systématiques multilingues*. Para maior información sobre esta organización víd. Cabré (1992) e Galinsky e Nedobity (1989).

“terminolóxica” desde unha concepción moi ampla do termo, debido ó seu afán simplemente divulgativo, as súas escasas pretensións e, sobre todo, á inclusión de informacións de moi diverso tipo ademais da propia fixación de termos (refrás, comentarios históricos, explicacións etno-gráficas...).

- As publicacións do ano 88 son unicamente repertorios bilingües, desaparecendo calquera información non terminolóxica. Pero a organización interna segue sendo moi feble: aparecen incluídos na mesma obra materiais que gardan escasa –por non dicir ningunha–relación entre si (un “Vocabulario médico” constitúe o derradeiro apartado do *Vocabulario do medio físico*); os nomes dos autores non aparecen citados nalgúns casos (nin na capa nin nas primeiras páxinas do *Vocabulario da música e espectáculos* aparecen referencias á autoría de María Xesús Vázquez López, que elaborou catro breves vocabularios sobre circo, teatro, cine e televisión); os índices non presentan o contido real dos traballos (só folleando o vocabulario anterior podemos atopar eses catro vocabularios que acabamos de mencionar)...

Imos atender a partir de agora á vertente especificamente lingüística do traballo terminolóxico: ás particularidades que presenta en galego e ós problemas que pola súa realidade minorizada debe afrontar.

A) A ausencia dun diccionario de lingua

O galego non posúe aínda nos nosos días unha obra lexicográfica de amplitude semellante ás das linguas do noso contorno: as que respectan as normas vixentes pecan pola súa brevidade, en tanto que as máis voluminosas non nos serven desde o punto de vista normativo²⁸.

De todos os xeitos desde hai varios anos estase traballando na creación dunha norma léxica para o galego actual: o seu resultado momentáneo é o *VOLG (Vocabulario ortográfico da lingua galega)*,

²⁸ Así por exemplo, traballos como o *Diccionario Xerais da lingua galega*, o *Diccionario normativo galego -castelán* da editorial Galaxia, o *Diccionario da lingua galega* do ILG e a RAG ou o *Diccionario da lingua galega* da editorial Obradoiro-Santillana, non superan en ningún caso as 40.000 palabras, mentres que obras de maiores dimensións como o *Diccionario enciclopédico gallego-castellano (1958-1961)* ou o *Dicionário da lingua galega (1986)* non serven como instrumento normativo, pola súa antigüidade, e por traballar desde outras opcións normativas, respectivamente.

que pretende ser a lista de lemas a partir da que se elaborará un *Diccionario da lingua galega* definitivo. Nin o dicionario, nin tan sequera o *Vocabulario* foron publicados ata o momento, pero desde o ano 1988 coñécense distintas versións provisionais, que son a base dos “dicionarios normativos” que diversas editoriais foron dando ó prelo.

Estas carencias provocarán problemas, tanto pola ausencia de termos propios nalgúns ámbitos como polo escaso asentamento na práctica de unidades xa presentes no propio *VOLG*. Tanto vai ser así, que incluso se poden atopar contradicións entre este e algunhas das obras terminolóxicas producidas neste período, cando os presupostos teóricos son os mesmos en tódolos casos e o maxisterio do *Vocabulario ortográfico* é aceptado ademais sen reservas.

Podémolo ver ó revisar algunhas das obras publicadas no 1988:

- O *Vocabulario dos deportes* admite formas explicitamente censuradas polo *VOLG*, como “*manillar” (por “guiador”), “*entrenar” (por “adestrar”), “*eixo” (por “eixe”), “*récord” (por “marca”), “*campeón” (por “campión”), “*frente” (por “fronte”), etc.
- O mesmo ocorre no *Vocabulario comercial*, onde aparece “*bacallau” (por “bacallao”), “*prancha” (por “ferro de pasar”), “*pepino” (por “cogombro”), “*nácar” (por “nácara”), “*anorac” (o *VOLG* só recolle “anorak”), “*camafeu” (o *VOLG* só recolle “camafeo”), etc.
- O *Vocabulario da música e espectáculos* presenta tamén problemas semellantes, ó admitir solucións diverxentes co *VOLG* como “*antifaz” (por “antefaz”), “*arruga” (por “enruga”), “*vestuario” (por “vestiario”), “*balalaika” (só se recolle “balalaica”), “*fagote” (só se recolle “fagot”), “*oboé” (só se recolle “óboe”), etc.

Confusións como as que acabamos de indicar estorban a implantación da terminoloxía galega en cada un destes sectores, xa que as solucións achegadas non ofrecen ningunha confianza ós hipotéticos usuarios, que dubidarán entre as diversas “opcións” que se lles ofrecen. Por desgracia, o xeito máis habitual de solucionar este problema é recorrer ó idioma dominante, que conta cunha terminoloxía asentada e non ofrece lugar a dúbidas.

Sexa como for, debemos ser comprensivos con estes primeiros intentos, desenvolvidos nunha época na que a norma léxica estaba en

pleno proceso de xestación, o que convertía contradicións, vacilacións e confusións coma estas nun mal tan lamentable como inevitable.

O que si parece un erro máis grave é que esa falta de coincidencia co *VOLG* se dea en obras actuais, cando a cantidade e a calidade dos dicionarios foi en aumento, a maioría dos castellanismos da lingua común están teoricamente solucionados, e as publicacións científicas e técnicas en galego van en aumento. Con todo, unha rápida revisión dalgúns vocabularios recentes descobre novos casos de contradición:

- No *Diccionario galego de Xeografía* aparecen entradas como:
 - “*talude continental”, calco da denominación castelá “talud continental”, que non debe ser admitido no galego desde o momento en que a súa norma léxica aconsella a revitalización da forma propia “noiro” como equivalente do castelán “*talud”.
 - “*morrena”, imitación da forma homónima do castelán que pouco antes o *Vocabulario das Ciencias Naturais* galeguizara como “morea”. O *VOLG* opta por adaptar, ó igual có portugués, o galicismo de partida (*moraine*), o que nos leva a unha forma “morena”.
 - “pobo”, definido como unha “entidade de poboación máis grande cá aldea e máis pequena cá vila”. Todas as demais obras lexicográficas coinciden en outorgarlle só o valor de “conxunto de persoas que viven nun determinado lugar, tendo en común a lingua e as tradicións”; desbotando a acepción de “núcleo de poboación”.
 - “*penichaira”, rexeitada explicitamente no *VOLG*, que propón como termos substitutorios “peneplano” ou “penechaira”.
- Algo semellante ocorre no *Vocabulario galego da comunicación* onde se inclúen equivalencias como:
 - “*calambur”, seguindo o castelán fronte ó propio étimo de partida (do francés *calembour*), fronte ó portugués (*calembur*), e fronte á proposta do *VOLG* (*calembur*).
 - “*canal”, entendido como o “medio utilizado na transmisión dunha mensaxe”. Para este contido prefírese o substantivo “canle” (que tamén se menciona), mentres que “canal” queda reservado para a acepción de “conducción de auga”.
 - “*fotolito”, cambiando a acentuación a imitación do castelán e contradicindo a norma, que aposta por “fotólito”.

• O *Diccionario de termos de Arqueoloxía e Prehistoria* inclúe tamén termos nos que contradí as lecturas dadas polo VOLG. Máis arriba mencionamos os problemas que ocasionaba a parella “acrótera/acroterio”, pero outros semellantes obsérvanse en:

-“*ziguezague”, forma que se ofrece como posibilidade á beira da máis común “zigzag”, mentres que a norma léxica só recolle a segunda.

-“*rebaba”, denominación coa que se fai referencia á “cantidade de materia sobrance de forma saínte que se forma no bordo dun obxecto, especialmente se provén de restos de fundición”. Este mesmo concepto é denominado no *VOLG* como “rebarba”.

-“*alto relevo” e “*baixo relevo” conserva a estrutura de sintagma, contradicindo a solución “altorrelevo” e “baixorrelevo” que se ofrece no *VOLG*.

Con estes exemplos non se pretende xustificar a necesidade de que as obras terminolóxicas sigan ás cegas a norma léxica, xa que o peso do especialista na elaboración do léxico científico da súa disciplina debe ser decisivo. O que se debe evitar é a pervivencia simultánea deste tipo de contradicións, que prexudican notablemente a instalación do galego nun ámbito calquera da realidade.

Máis adiante falaremos sobre o papel que os técnicos deberían desenvolver –e só nun pequeno grao están desenvolvendo– na constitución dunha terminoloxía calquera, pero non é menos certo que unha vez que un termo foi proposto só debe ser modificado se é estrictamente necesario para asegurar a nitidez da comunicación científica.

B) O aproveitamento das fontes arcaicas e dialectais

Os problemas que hai que resolver á hora de dotar un determinado sector de terminoloxía en lingua propia teñen vertentes moi distintas en función de cal sexa este. Nalgúns (informática, electrónica...) o traballo ten que ser case exclusivamente neolóxico, xa que o galego non dispón de denominacións propias para eses novos referentes. Nembargantes, noutros (arquitectura, urbanismo, administración...) nos que esa terminoloxía si existe, é preciso desenvolver un proceso fundamentalmente depurativo, que elimine as palabras estranxeiras superpostas historicamente ás autóctonas.

Este traballo de depuración debe facerse fundamentalmente a partir da investigación de dúas fontes: os restos de épocas nas que o

galego era un idioma normalizado (as abondosísimas fontes medievais), e a fala dialectal.

O primeiro procedemento permítenos empregar hoxe en día formas galegas coma “concello”, “danos e perdas”, “canzorro”, “fornelo”... que foran desprazadas polas respectivas palabras castelás “ayuntamiento”, “daños y perjuicios”, “canecillo” ou “hornacina”.

A investigación na riqueza dialectal galega permítenos atopar formas que hoxe en día serven perfectamente para cubrir determinados ocos denominativos; son coñecidos os exemplos de “rueiro”, “obriga”, “derregar” ou “avinza” que deben substituír formas espurias como “manzana de casas”, “pagaré”, “deslindar” ou “igualá”.²⁹

C) A ausencia duns criterios que estruturen a implementación léxica

Se non existe unha forma propia á que recorrer, vai ser necesario cubrir o baleiro denominativo por medio dunha das tres seguintes vías:

- Tomando emprestada unha forma foránea, ben como estranxeirismo (sen reducir as súas características gráficas e fonéticas ás que posúe o galego), ben como adaptación (modificando esas pautas para facelas cadrar co noso sistema).³⁰
- Calcando semanticamente un termo doutra lingua. Para eso, engádeselle a un significante galego unha nova acepción, imitando a relación significante–significado que existe na lingua emprestadora.³¹
- Creando un termo propio, se ben é unha posibilidade máis teórica que real, xa que o habitual é que as supostas crea-

²⁹ Vid. a este respecto o artigo de Santamarina (1985) no que se fai unha exposición detallada dalgunhas reconstituicións por medio do dialectalismo.

³⁰ Exemplos de estranxeirismo son, por exemplo, “bit”, “byte” (*Vocabulario de informática*), “rally” ou “sprint” (*Vocabulario dos deportes*). Pola contra, casos como “tónér”, “módem”, “disquete”, “escáner” (*Vocabulario da informática*), adaptan ás características da grafía e da pronuncia galegas os anglicismos “toner”, “modem”, “diskette” e “scanner”.

³¹ É o que ocorre por exemplo co significante “cume”. Esta denominación presenta na terminoloxía política a acepción de “Reunión ó máis alto nivel de xestores políticos e económicos” e coñécese como “*summit*” en inglés, “*sommer*” en francés, “*cimeira*” en portugués e “*cumbre*” en castelán. O mesmo ocorre con termos de informática como “rato” (inglés *mouse*), “periférico” (inglés *peripheral device*) ou “rede” (inglés *net*).

cións autóctonas sexan calcos, próximos ou afastados, de solucións que se ofrecen noutros idiomas.³²

Polo tanto, o investigador ten catro posibilidades teóricas de encher un baleiro denominativo entre as que ten que escoller baseándose nos seus propios coñecementos e intuicións xa que non existe ningún tipo de orientación metodolóxica que guíe o traballo de implementación de palabras e de termos. Un documento deste tipo, que debería ser producido polas institucións que posúen autoridade no terreo da normativa léxica debería atender a cuestións xerais como a convivencia entre unha palabra tradicional e un préstamo (por exemplo “pedra fita” e “menhir”) cando aluden ó mesmo concepto; en que casos optar por cada unha das modalidades particulares de préstamos (estranxeirismo, adaptación ou calco), etc. Con el acadaríase unha base de consenso sobre a que realizar en cada caso as especificacións que foran pertinentes atendendo á historia e á situación particular de cada palabra e de cada sector

D) A deficiente relación lingüista–especialista

Máis arriba mencionamos que o especialista é unha peza clave na creación dunha terminoloxía válida e útil xa que, ademais de garantir a exactitude científica dos termos que se crean, é o seu destinatario natural.

Á hora de elaborar os vocabularios terminolóxicos a colaboración entre o filólogo e o especialista non se produciu na medida en que sería aconsellable: non abonda con consultas puntuais en casos dubidosos ou cunha revisión final³³, senón que é necesaria a constitución de equipos interdisciplinares nos que todos participen e se responsabilicen do produto final. Deixar todo o traballo nas mans dos lingüistas só pode provocar que os produtos resultantes se debiliten polo lado da precisión científica.³⁴

³² É o caso de “beirarrúa”, forma totalmente independente das solucións do inglés (*pavement*), do francés (*trottoir*), do castelán (*acera*) e do portugués (*passoio*); pero que presenta unha vinculación clara co catalán (*voravia* ou *vorera*).

³³ Unha colaboración deste tipo foi a que se ensaiou nos vocabularios que se presentaron dentro da colección “Mellor en galego”, con resultados ben pouco positivos.

³⁴ Daviña Facal (1993) estudia as carencias do léxico científico aparecido nos dicionarios de lingua, pero unha revisión superficial dalgunhas obras terminolóxicas permítenos atopar propostas, cando menos moi discutibles como a extensión do valor de “seixo” que xa comentamos (*Vocabulario das Ciencias Naturais*), ou ofrecer a frase “tiro ó fondo” como denominación galega para o concepto da linguaxe do tenis que en inglés se coñece como “drive” (*Vocabulario dos deportes*).

De todos os xeitos, o peso dos técnicos foi en aumento, e as obras dos últimos anos –alomenos as elaboradas polas universidades– son o produto do traballo de equipos interdisciplinares, como se pode ver, por exemplo, no *Vocabulario de historia*, no *Vocabulario de matemáticas* ou no *Vocabulario de informática*. Apunta así mesmo nesta dirección o feito de que as asociacións profesionais, (Sociedade galega de arte moderna, Asociación galega de xeógrafos) empecen a intervir activamente en canto colectivo na elaboración da terminoloxía dos seus dominios respectivos.

2.3. Conclusións

A modo de conclusión, é importante incidir en tres aspectos que dan, na nosa opinión, a xusta medida da situación na que se atopa na actualidade a terminoloxía en lingua galega.

A) Proceso en liñas xerais positivo

Observado coa perspectiva que ofrece o estudio diacrónico, a tendencia dos traballos terminolóxicos en galego é, en xeral, positiva:

- Aumentaron as organizacións implicadas, ó participar as universidades de Santiago e Vigo e ó intervir activamente, despois de anos de silencio, as editoriais privadas. Hai que lamentar, polo contrario que a Administración se limite, de tres anos para acó, a contribuír a proxectos alleos, sen emprender ela mesma ningunha iniciativa no que a implementación terminolóxica se refire.
- O número de obras e os temas que se tratan tamén se amplían, o que permite intervir nun maior número de campos.
- A calidade dos produtos foi en aumento, tanto se nos fixamos na presentación externa, como se atendemos á calidade lingüística e á precisión terminolóxica das formas que se instalan. Unha comparación entre calquera das primeiras obras publicadas e, por exemplo, o *Vocabulario de informática* daríanos a medida do camiño avanzado.

B) Necesidade dunha institución dedicada especificamente á terminoloxía

A existencia dunha melloría non impide que se sigan detectando carencias evidentes, sobre todo no plano organizativo. É necesario solucionar este problema para tirar todo o rendemento posible dos recursos –habitualmente escasos– que se destinan a estes temas.

A iniciativa máis apropiada sería a creación dun centro dedicado exclusivamente ó traballo terminolóxico que tería entre as súas obrigas:

- Escoller as áreas da realidade onde a intervención é máis necesaria, ben sexa pola carencia de termos propios, por tratarse dun sector especialmente importante dentro da estrutura económica, social ou cultural de Galicia, por que se perciba un talante favorable á extensión do uso do galego que pode verse truncado pola ausencia de terminoloxía, etc. O apoio do Seminario de Sociolingüística da RAG sería fundamental para detectar estas tendencias na sociedade.
- Formar especificamente os terminólogos que van traballar na elaboración do léxico técnico e científico do galego, buscando que partan de presupostos teóricos comúns, para acadar unhas liñas comúns que dean unidade ás propostas individuais.
- Constituír os equipos encargados da creación da terminoloxía dunha área concreta, e asegurar a súa coordinación con aqueles que eventualmente puideran estar traballando para outras entidades (universidades, editoriais, empresas e asociacións privadas...)
- Dotar os termos creados da maior autoridade posible, apoiándose nas únicas institucións que poden proporcionala: a RAG e o ILG.
- Fomentar o uso dos termos creados por parte daqueles a quen van destinados, difundindo as novas formas entre os especialistas.
- Contactar con organizacións similares doutros dominios lingüísticos (especialmente do portugués) buscando a confluencia de solucións sempre que sexa posible, e intentando

introducir as denominacións galegas nas grandes redes de difusión de terminoloxía existentes.

C) A necesidade de afondar nos estudos lingüísticos

Cando un investigador busca a denominación galega para un concepto calquera atópase cunha serie de carencias que se deben solucionar. É imprescindible fomentar as investigacións lingüísticas no terreo da morfoloxía (formación de palabras por derivación e composición), da fonética (pautas de adaptación fonética de estranxeirismos), da ortografía (integración gráfica de préstamos) e da lexicografía (recuperación de formas arcaicas ou dialectais que poidan ser reutilizables)..., xa que son a base indispensable desde a que crear unha terminoloxía adecuada, coherente e estable.

Bibliografía

- Alonso Estravís, I. (1986): *Dicionário da lingua galega*, Madrid, Alhena, 1986.
- Alonso Montero, X. (1990): “O día en que se inaugurou a Academia Galega: o problema da(s) lingua(s).” en *Homenaxe ó profesor Constantino García*, Santiago, Universidade de Santiago de Compostela, Vol II, páxs. 7-18.
- Alonso Montero, X. (1991): “Literatura galega de 1936 a 1953: algúns aspectos da represión lingüística” en *Informe(s) sobre a lingua galega (presente e pasado)*. Pontevedra, Edicións do Cumio, 1991, páxs. 103-116.
- Auger, P. (1988): “La terminologie au Québec et á travers le monde”, en *Actes du sixième colloque OLF-STQ de Terminologie (1985). L'ère nouvelle de la Terminologie*. Quebec, Gouvernement du Quebec, 1988.
- Brañas, A. (1889): *El regionalismo.*, Barcelona, 1889.
- Cabré, M.T. (1992): *La terminologia. La teoria, els mètodes, les aplicacions*. Barcelona, Edit. Empúries, 1992.
- Carballo Calero, R. (1993): “O idioma galego no “Seminario de Estudos Galegos” en *Vicente Risco. Pr'o catálogo da léngua galega*. Homenaxe ó 70 aniversario do Seminario de Estudos Galegos, Santiago, Consello da Cultura Galega, 1993, páxs. 9-12.
- Daviña Facal, L. (1993): *Problemas do léxico científico galego*. Santiago, Xunta de Galicia, 1993.
- Diccionario da lingua galega*. A Coruña, RAG-ILG, 1990.
- Diccionario Xerais da lingua galega.*, Vigo, Xerais, 1986.
- Diccionario da lingua galega*, Vigo, Obradoiro-Santillana, 1995
- Dubuc, R. (1985): *Manuel pratique de terminologie*. Montreal, Linguattech, 1985.

- Fernández Salgado, B. et alii (1991): *Diccionario de dúbidas da lingua galega.*, Vigo, Galaxia, 1991.
- Galinsky, C. e Nedobity, W. (1989): “International Terminology Standardization”, en *Infoterm*, 12, 1989.
- Diccionario normativo galego-castelán.* Vigo, Galaxia, 1988.
- Maurais, J. (1993): “Terminology and language planning” en Sonneveld, H. e Loening, K. (eds.) *Terminology. Applications in interdisciplinary communication*, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins, páxs. 111-125.
- Muljacić, Ž. (1989): “The emergence of the Florentine>Italian language” en WHALSH, T.D. (edit.); *Synchronic and Diachronic Approaches to Linguistic Variation and Change*. Washington D.C., Georgetown University Press, 1989, páxs. 221-226.
- Rodríguez. González., E. (1958-61): *Diccionario enciclopédico gallego-castellano.*, Vigo, Galaxia, 1958-61.
- Reglamento del Seminario de Estudos Gallegos.* Santiago, Nós, 1932.
- Rei Doval, G. (1993): “Sobre planificación léxica da lingua galega. No 25 aniversario de *Introduction to a theory of language planning* de Valter Tauli” en *Cadernos de lingua*, 7, A Coruña, Real Academia Galega, 1993, páxs. 53-76.
- Rodríguez Neira, M. e López Martínez, M.S. (1988): *O galego na Universidade.* Santiago, Consello da Cultura Galega, 1988.
- Sager, J.C. (1990): *A practical course in terminology processing.* Amsterdam, Filadelfia, John Benjamins, 1990. (Está traducido ó castelán como *Curso práctico sobre el procesamiento de la terminología*, Madrid, Biblioteca del libro, Fundación Sánchez-Ruipérez, 1993).
- Santamarina Fernández., A. (1985): “A documentación dialectal no establecemento dunha lingua administrativa.” en *Revista de Administración Galega*, 1, Santiago, Asociación de Funcionarios para a Normalización Lingüística de Galicia., 1985, páxs 109-118.
- Wüster, E. (1931): *Internationale Sprachnormung in der Technik besonders in der Electrotechnik.* 3ª edic. revisada, Bonn, Bouvier, 1970.

APÉNDICE I

ALGUNHAS OBRAS IMPORTANTES PARA A EXTENSIÓN DO GALEGO EN
ÁMBITOS CIENTÍFICOS

1. Antes da Guerra Civil

- A Nosa Terra. Idearium das Hirmandades da Fala en Galicia e nas colonias gallegas d'América e Portugal.* A Coruña, 1916-1936
- Nós. *Boletín mensual de cultura galega.* Ourense, 1920-1936.
- Otero Pedrayo, R.: *Síntesis xeográfica de Galicia.* La Coruña, Impr. Lar, 1926.
- Otero Pedrayo, R.: *Problemas de xeografía galega: notas encol das formas de poboación labrega.* A Cruña, Nós, 1927.
- Arquivos do Seminario de Estudos Galegos.* 6 vols., Santiago, Seminario de Estudos Galegos, 1927-34. (Nesta serie hai artigos de xeoloxía, arqueoloxía, dereito, bioloxía e etnografía).
- Catálogo dos castros galegos.* 3 vols., Compostela, Seminario de Estudos Galegos, 1928-30.
- López Cuevillas, F. e Bouza Brey, F.: *Os oestrinnios, os saefes e a ofiolatría en Galicia.* A Cruña, Nós, 1929.
- Carro García, X.: *O timpano da capela de D. Leonor.* A Cruña, Nós, 1930.
- Carro García, X.: *A data da inscrición da Porta das Platerías.* Santiago, Nós, (s. a.)
- Rodríguez Castelao, A.D.: *As cruces de pedra na Bretaña.* Santiago, Seminario de Estudos Galegos, 1930.
- Reglamento del Seminario de Estudos Gallegos.* Santiago, Nós, 1932.
- A.A.V.V.; *Terra de Melide,* Santiago, Seminario de Estudos Galegos, 1933.
- Estatuto de Autonomía pra Galicia. 1936. Comentarios de Castelao. 1948.* Madrid, Akal, 1976.

2. Despois da Guerra Civil

- Rodríguez Castelao, A.D.: *Sempre en Galiza.* Buenos Aires, Edic. As Burgas, 1944.
- Rodríguez Castelao, A.D.: *As cruces de pedra na Galiza,* Buenos Aires, 1949. Colección *Grial*.
- *Presencia de Galicia.* Col. *Grial* nº 1, Vigo, Galaxia, 1951.
 - *Pintura actual en Galicia.* Col. *Grial* nº 2, Vigo, Galaxia, 1951.
 - *Presencia de Curros y Doña Emilia.* Col. *Grial* nº 3, Vigo, Galaxia, 1951.
 - *Aspectos económicos y jurídicos de Galicia.* Col. *Grial* nº 4, Vigo, Galaxia, 1952.
- (Prohibida a partir deste número).
- Grial. Revista Galega de Cultura.* Vigo, Galaxia, 1963.
- Pousa Antelo, A.: *Estudo dunha cooperativa de explotación comunitaria pra unha parroquia rural galega.* Col. *Agra aberta* nº 2, Vigo, Galaxia, 1968.

- Beiras, X.M.: *Economía e sociedade en Galicia*, Col Enquisa nº 1, Vigo, Galaxia, 1968.
- Declaración Universal dos Dereitos do Home*. A Cruña, Agrupación cultural O Facho, 1968.
- Cambre Mariño, J.: *A revolución dos transportes marítimos e os complexos portuarios europeos*. Col. Agra Aberta nº 4, Vigo, Galaxia, 1969.
- Cambre Mariño, J.: *Educación e desenrolo: estrutura e problemas do ensino en Galicia i en España*. Col. Enquisa nº 2, Vigo, Galaxia, 1969.
- V.V.A.A.: *Introducción á economía galega de hoxe*. Col. Enquisa nº 3, Vigo, Galaxia, 1969.
- Beiras, X.M.: *O atraso económico de Galicia*. Vigo, Galaxia, 1973.
- López, A.: *A Ernia Inguinal simple, seu tratamento quirúrxico*. (Traducción de Xermán Quintela Novoa e Rodolfo Prada), Buenos Aires, Edic. Galicia del Centro Gallego, 1973.
- Alot Montes, A. et alii: *Conxo, manicomio e morte*. Monforte, Edit. Xistral, 1977.
- As institucións da loucura en Galicia. Por unha nova siquiatría*. Santiago, Imprenta Minerva, 1977.
- González Fernández, E.: *A siquiatría galega e Conxo*. Madrid, Edic. do Rueiro, 1977.
- Jiménez Casas, C.: *Control de natalidade. Métodos contraceptivos. Cara a unha educación sexual*. La Coruña, Edic. do Rueiro, 1977.
- Núñez Rodríguez, M.: *Arquitectura prerrománica*. Santiago, Colexio Oficial de Arquitectos de Galicia, 1978.

A partir destes anos prodúcese unha ampliación no número de obras e de temas tratados, polo que a aparición dunha obra non literaria en galego vai deixar de constituír un feito relevante.

APÉNDICE II

LISTADO CRONOLÓXICO DE OBRAS LEXICOGRAFICAS ESPECIALIZADAS EN LINGUA GALEGA.

1984.

Matalobos, M.C. e Díaz López, O.: *Vocabulario Galego de Formación Profesional.*, Lugo, edit. Celta.

1988.

Alonso Pimentel, S. e Vázquez López, M.X.: *Vocabulario da música e espectáculos.*, Santiago, Xunta de Galicia.

Boullón Agrelo, A.I.; Díaz Abreira, C. e Penoucos Castiñeiras, M.: *Vocabulario comercial.*; Santiago, Xunta de Galicia.

Fernández Salgado, B.: “Vocabulario galego do fútbol” en *Educación en Galicia*, 0, pp. 20-22.

Fernández Salgado, B.: “Xogando ó básquet. Vocabulario galego-castelán-francés de baloncesto”, en *Educación en Galicia*, 2, p.19.

L[ópez] Dobao, X.A.: *Vocabulario das pesas e medidas.*, Santiago, Xunta de Galicia.

Novo Folgueira, P.: *Vocabulario dos deportes.*, Santiago, Xunta de Galicia.

Núñez Singala, M.C.; Fernández Salgado, B. e Miramontes Castro, M.X.: *Vocabulario do medio físico.*, Santiago, Xunta de Galicia.

Ruibal Cendón, I.; García Cancela, X. e Torres Romar, X.: *Vocabulario do medio agrícola.*, Santiago, Xunta de Galicia.

Santamarina [Fernández], A. e González [González], M. (coords.): *Léxicos: matemáticas, física, química.*, Santiago, Xunta de Galicia.

1989.

Asorey, X.M. et alii.: *Diccionario temático e ilustrado de Apicultura.* Vocabulario Castelán-Galego., Santiago, CEDAGA

Álvarez Losada, R. e Martín Biedma, R.: *Glosario de termos bancarios.*, Santiago, Xunta de Galicia.

1990.

San Juan, A. et alii.: *Vocabulario das Ciencias Naturais.*, Santiago, Xunta de Galicia.

1991.

Boullón Agrelo, A.I. et alii.: *Léxico da administración Castelán-galego.*, Santiago, Real Academia Galega - Instituto da Lingua Galega.

Novo Salgado, A.: *Vocabulario dos cócteles.*, Santiago, Xunta de Galicia.

Varela Barreiro, F.X. (coord.): *Vocabulario de restaurantes.*, Santiago, Xunta de Galicia.

Varela Barreiro, F.X. (coord.): *Vocabulario de tabernas, bares e cafeterías.*, Santiago, Xunta de Galicia.

1992.

Fernández Sabín, R.: *Vocabulario da electricidade e a electrónica.*, Santiago, Xunta de Galicia.

1993.

Blanco Valdés, X.L.: *Léxico editorial castelán-galego.*, Anexo I de *O Cartafol*, Santiago, Servicio de Normalización Lingüística da Universidade de Santiago de Compostela.

Carballo Martínez, A. e Dosil López, B.: *Diccionario Galego de Banca.*, Santiago, Xunta de Galicia.

Ferrás, C. et alii.: *Diccionario Galego de Xeografía.*, Santiago, Xunta de Galicia.

Novo Folgueira, P.; López García, X. e Campos, F.: *Vocabulario galego da comunicación*, Santiago, edit. Lea.

1994.

A.A.V.V.: *Léxico básico das Ciencias Naturais Castelán-Galego.* Anexo II de *O Cartafol*. Santiago, Servicio de Normalización Lingüística da Universidade de Santiago de Compostela.

Candocia Pita, P.; Fernández Prieto, L. e Sousa Fernández, X.C.: *Vocabulario de Historia.*, Santiago, Servicio de Normalización Lingüística da Universidade de Santiago de Compostela.

Gómez Guinovart, J. e Lorenzo Suárez, A.M.: *Vocabulario de informática. Galego-Inglés-Castelán.*, Vigo, Servicio de Normalización Lingüística da Universidade de Vigo.

Iglesias González, S. (dtora.): *Vocabulario galego das artes plásticas*, Santiago, Sociedade galega de arte moderna.

Martínez Martínez, P.: *Vocabulario básico de radiodiagnóstico.* Cadernos para o ensino, 20, Santiago, Xunta de Galicia.

1995.

Arias Vilas, F. e Romero Masía, A.: *Diccionario de termos de Arqueoloxía e Prehistoria*, Vigo, Ir Indo.

Iglesias González, S. (dtora.): *Diccionario galego de termos artísticos*, Santiago, Sociedade galega de arte moderna.

Masa, Vázquez, X.; e Fortes López, A.B.: *Vocabulario das Matemáticas.*, Santiago, Servicio de Normalización Lingüística da Universidade de Santiago de Compostela. (En prensa).

O Servicio de Normalización Lingüística da USC vai publicar neste ano de 1996 as seguintes obras, actualmente en fase de elaboración:

Vocabulario básico de veterinaria.

Vocabulario de filosofía.

Léxico de arqueoloxía.

Léxico de xeografía.

*Léxico de C.C. Políticas.
Cen termos clave en Educación Social.*